

**คู่มือการจัดทำสารคดีเพื่อผู้พิการ
ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น
FM 103 MHZ.**

จัดทำโดย
นายบรรจง เศษวิสัย
นักประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติการ
กองสื่อสารองค์กร สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
16 มิถุนายน 2568

คำนำ

ปัจจุบัน สื่อวิทยุกระจายเสียงยังคงเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ และเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการซึ่งมีความหลากหลายทางความสามารถ การสื่อสารผ่านเสียงจึงกลายเป็นช่องทางสำคัญที่เปิดโอกาสให้พวกเขาเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตสารคดีทางวิทยุที่มีความเข้าใจในบริบทของคนพิการ โดยเน้นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ให้เกียรติ และสะท้อนศักยภาพของคนพิการในแง่มุมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตประจำวัน การศึกษา อาชีพ หรือแรงบันดาลใจจากการใช้ชีวิตจริง เพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่สังคม และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของความเท่าเทียม

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ผลิตรายการ นักสื่อสารมวลชน ตลอดจนผู้ที่สนใจนำไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตรายการที่เข้าถึงและมีคุณภาพอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสื่อที่เปิดกว้างและเป็นธรรมสำหรับทุกคนในสังคม

นายบรรจง เศษวิสัย

นักประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติการ

กองสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สารบัญ

คำนำ :	 ก
บทที่ 1: หลักการและเหตุผล	หน้า 1
บทที่ 2: ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการจัดทำสารคดีเพื่อผู้พิการ	หน้า 3
บทที่ 3: วิเคราะห์ประโยชน์ของการจัดทำสารคดีทางสถานีวิทยุของสถาบันการศึกษาเพื่อผู้พิการ .	หน้า 3
บทที่ 4: วัตถุประสงค์	หน้า 4
บทที่ 5: ขอบเขตการศึกษา	หน้า 4
บทที่ 6: นิยามศัพท์สำคัญ	หน้า 5
บทที่ 7: ขั้นตอนการจัดทำสารคดีวิทยุเพื่อผู้พิการ	หน้า 5
บทที่ 8: แนวทางการประเมินผล	หน้า 11
บทที่ 9: ข้อเสนอแนะ	หน้า 11
บทที่ 10: บรรณานุกรม	หน้า 12

บทที่ 1: หลักการและเหตุผล

ผู้พิการเป็นกลุ่มประชากรที่มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม สื่อกระจายเสียงอย่างสถานีวิทยุยังขาดรูปแบบรายการที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้พิการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้พิการทางการมองเห็นที่สามารถใช้วิทยุเป็นสื่อหลักในการรับข้อมูล สารคดีทางวิทยุจึงเป็นสื่อสำคัญที่ควรถูกออกแบบให้ครอบคลุม เข้าถึงง่าย และส่งเสริมศักยภาพของผู้พิการได้อย่างเท่าเทียม

สำหรับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ให้ความสำคัญกับผู้พิการในหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา การพัฒนาทักษะอาชีพ และการสร้างความเสมอภาคเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ประกอบไปด้วย

1. บริการส่งเสริมการศึกษาผู้พิการ

สำนักหอสมุดกลาง ได้จัดพื้นที่เรียนรู้เฉพาะสำหรับนักศึกษาผู้พิการ ได้แก่ ห้องอ่านหนังสือ โต๊ะ นั่งพัก เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมหูฟัง หนังสืออักษรเบรลล์ และเครื่องช่วยต่าง ๆ มีบริการรถเข็น (wheelchair) พร้อมทางลาดเพื่อความสะดวกสูงสุด พัฒนา บริการออนไลน์ “Disability Service Website” ตั้งแต่ปี 2020 เพื่อช่วยการค้นคว้า จดที่นั่งในห้องสมุด การยืมหนังสือ/อุปกรณ์ ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น LINE

2. การรับบุคคลเข้าศึกษาแบบพิเศษ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีโครงการรับสมัครนักศึกษาผู้พิการในรอบ Portfolio (รอบที่ 1) รองรับเฉพาะบางกลุ่ม เช่น ผู้มีความพิการทางการเคลื่อนไหวด้านล่างที่ไม่ต้องใช้รถเข็น มีอัตราค่าเทอมเฉพาะและเงื่อนไขพิเศษ เช่น GPAX, Portfolio เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้พิการเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น

3. ความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น จับมือกับ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) และอีกกว่า 90 หน่วยงาน ลงนาม MOU ส่งเสริมผู้พิการตามเป้าหมาย SDGs (เป้าหมายที่ 4, 5, 8, 10, 11) ตั้งแต่วันที่ 2567 มุ่งเน้นทั้งด้านการศึกษา การจ้างงาน การเข้าถึงบริการ และสร้างสภาพแวดล้อมที่รองรับผู้พิการในระดับชุมชนและสังคมโดยรวม

4. โครงการฝึกอาชีพและสร้างงาน (HigherEd for PWD)

สำนักงานบริการวิชาการ ม.ชก. ร่วมในโครงการ “HigherEd for PWD” ระยะที่ 1 (มีนาคม 2568) ฝึกอบรมผู้พิการกว่า 104 คน จนมีบางกลุ่มก่อตั้งวิสาหกิจเพื่อสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน

5. บริการชุมชนแบบบูรณาการ

สำนักบริการชุมชน (Community Outreach Center) เปิดคลินิกกายภาพบำบัด สนับสนุนทางด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมให้ครอบคลุมผู้พิการในชุมชน

บทบาทและภารกิจของสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น สามารถสรุปได้ดังนี้:

- เป็นสื่อกลางในการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน
- ถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร งานวิจัย และกิจกรรมของมหาวิทยาลัยขอนแก่นสู่ประชาชน
- สนับสนุนภารกิจด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย
- เป็นพื้นที่ให้คณาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาสื่อสารองค์ความรู้ งานวิจัย หรือแนวคิดสู่สังคม
- เป็นสื่อในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และร่วมผลักดันการพัฒนาพื้นที่โดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ
- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ถ่ายทอดรายการเพื่อการศึกษา สาระความรู้ด้านต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สุขภาพ การเกษตร และภาษา
- เป็นเวทีฝึกปฏิบัติจริงให้กับนักศึกษา โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ วารสารศาสตร์ หรือการสื่อสาร เพื่อเรียนรู้การผลิตรายการ การจัดรายการ และการบริหารสถานีวิทยุ

บทบาทหน้าที่สำคัญ

ผลิตรายการคุณภาพที่มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ถ่ายทอดสดกิจกรรมสำคัญของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานในพื้นที่

ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการจัดรายการเพื่อพัฒนาสังคม

รายงานสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภัยพิบัติในพื้นที่

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสื่อชุมชน

บทที่ 2: ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการจัดทำสารคดีเพื่อผู้พิการ

การจัดทำสารคดีทางวิทยุที่มุ่งเน้นผู้พิการมีความสำคัญอย่างยิ่งในหลายมิติ ได้แก่:

1. เสริมสร้างสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียม
2. ช่วยลดช่องว่างทางสังคม โดยให้ผู้พิการสามารถรับรู้ข่าวสาร ความรู้ และแรงบันดาลใจได้ในระดับเดียวกับบุคคลทั่วไป
3. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพภายในของผู้พิการผ่านเนื้อหาที่มีคุณภาพและสร้างแรงจูงใจ
4. ช่วยเผยแพร่เรื่องราวของผู้พิการสู่สังคม กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลาย
5. เปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของผู้พิการในการผลิตหรือเล่าเรื่องในสารคดี สร้างการมีตัวตนในสื่อกระแสหลัก

บทที่ 3: วิเคราะห์ประโยชน์ของการจัดทำสารคดีทางสถานีวิทยุของสถาบันการศึกษาเพื่อผู้พิการ

การจัดทำสารคดีวิทยุโดยสถานีวิทยุของสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นทั้งสื่อกลางและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายฝ่าย ดังนี้:

ประโยชน์ต่อผู้พิการ:

- ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงในรูปแบบที่เข้าถึงได้จริง
- ได้รับแรงบันดาลใจจากเนื้อหาสารคดีที่สะท้อนชีวิตจริงของผู้พิการคนอื่น ๆ
- ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมและการยอมรับในสังคม

ประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา:

แสดงบทบาทในการเป็นศูนย์กลางความรู้และบริการเพื่อสังคม

- ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการให้นักศึกษา ผ่านการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อสารคดี
- เป็นเวทีฝึกฝนทักษะด้านการสื่อสาร สื่อวิทยุ และการทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์

ประโยชน์ต่อสังคม:

- ส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและเคารพความแตกต่าง
- ช่วยลดอคติหรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับผู้พิการผ่านเนื้อหาที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพ
- ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายหรือแนวปฏิบัติด้านการเข้าถึงสื่อของผู้พิการ

บทที่ 4: วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำสารคดีทางวิทยุที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ
- เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลและเรื่องราวของสังคมสำหรับผู้พิการผ่านช่องทางวิทยุ
- เพื่อสนับสนุนให้สถานีวิทยุจัดทำรายการสารคดีที่ครอบคลุมและเสริมสร้างสิทธิของผู้พิการ

บทที่ 5: ขอบเขตการศึกษา

คู่มือนี้เน้นที่กระบวนการผลิตสารคดีทางสถานีวิทยุ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอที่เข้าใจง่าย มีการออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้พิการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้พิการทางการมองเห็น รวมถึงแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาเสียงที่เป็นมิตรกับผู้พิการทางการเรียนรู้และสติปัญญา

บทที่ 6: นิยามศัพท์สำคัญ

สารคดีทางวิทยุ: รายการเสียงที่นำเสนอข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวโดยใช้รูปแบบการเล่าเรื่อง เสียงสัมภาษณ์ และเสียงประกอบ

ผู้พิการ: บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

การเข้าถึงได้ (Accessibility): การออกแบบสื่อหรือเนื้อหาให้เหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ของผู้พิการ

การเล่าเรื่องด้วยเสียง (Audio Storytelling): เทคนิคการใช้เสียงในการเล่าเรื่องเพื่อสร้างภาพในจินตนาการของผู้ฟัง

บทที่ 7: ขั้นตอนการจัดทำสารคดีวิทยุเพื่อผู้พิการ

การวางแผนการทำงาน

เนื่องจากการผลิตสารคดีเพื่อผู้พิการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้รับมอบหมายในการผลิตรายการ จำนวนสัปดาห์ละ 1 ตอน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทุกประเภท

เคารพธงชาติ		
สารคดีเทิดพระเกียรติ ออกอากาศวันจันทร์ วันอังคาร โดย บรรจง		
สารคดีเพื่อผู้พิการ ออกอากาศวันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ โดย บรรจง		
สารคดีเพื่อสุขภาพ Good Life Good Time ออกอากาศวันเสาร์ วันอาทิตย์ โดย ชุตินันท์		
สาระนั้นรู้เรื่องน้ำ	แฮปปี้เรดิ	KKU
โดย อ. เฉลิมชัย จันทร์ - ศุภร์	โอ	upd

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้พิการเป้าหมาย

เนื่องจากผู้พิการมีหลากหลายประเภท การศึกษาข้อมูลผู้พิการ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งหากเราเข้าใจถึงบริบทหรือสิ่งที่มีความจำเป็นหรือเป็นสิ่งที่คาดหวังของกลุ่มผู้พิการในแต่ละประเภทแล้ว จะช่วยให้เราสามารถเลือกประเด็นและวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่เรานำเสนอได้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายผู้พิการประเภทใดได้บ้าง

วิเคราะห์เนื้อหาและประเด็นที่จะนำเสนอให้เหมาะสมกับผู้ฟัง

หากเรามีความเข้าใจในบริบทของกลุ่มผู้พิการในแต่ละประเภทแล้ว เราสามารถที่จะเลือกประเด็นที่จะนำเสนอได้อย่างถูกต้อง สื่อสารกับผู้พิการกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิของกลุ่มผู้พิการแต่ละประเภท ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ

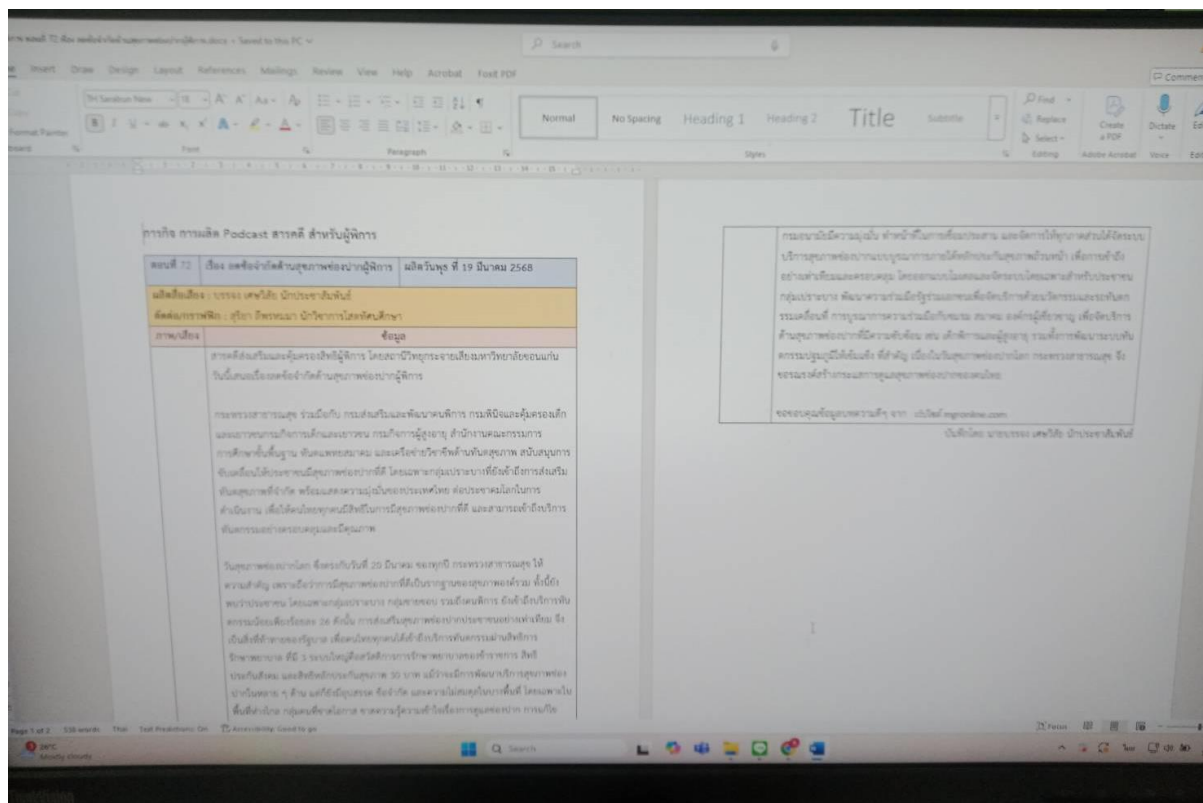
วางแผนการใช้เสียง บทสนทนา และองค์ประกอบเสียง

ด้วยภารกิจที่ได้รับมอบหมายการผลิตสื่อสารคดีเพื่อผู้พิการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ทำควบคู่กับนักวิชาการโสตทัศนศึกษา ดังนั้นกระบวนการผลิตจึงเป็นการผลิตสื่อเสียงเป็นส่วนใหญ่ โดยรูปแบบจะการใช้การบันทึกเสียงจากบทสคริปต์ที่จัดเตรียมไว้ ก่อนที่จะส่งต่อไปให้นักวิชาการโสตทัศนศึกษา เพื่อนำไฟล์เสียงต้นฉบับไปตัดต่อในขั้นตอนต่อไป

การเขียนบท

ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ภาษาที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน และเป็นธรรมชาติ ออกแบบการเล่าเรื่องที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน โดยความยาวการเขียนบทแต่ละตอนจะไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ A 4 หรือความยาวไม่เกิน 5 นาที

การบันทึกเสียง

จะเป็นการบรรยายที่มีน้ำเสียงชัดเจน ฟังง่าย ผ่านการใช้เทคนิคการบันทึกเสียงที่คุณภาพสูง ภายในห้องบันทึกเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น ผ่านโปรแกรม Adobe Audition

การตัดต่อและมิกซ์เสียง

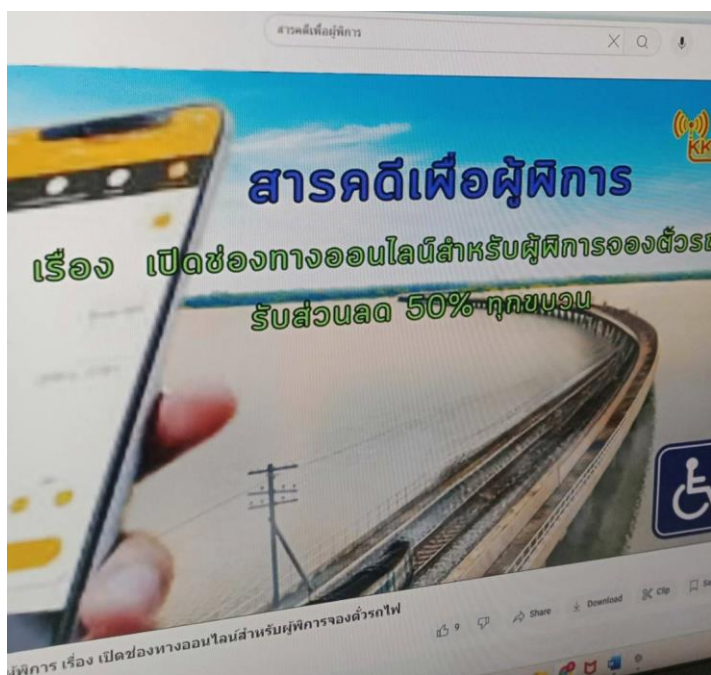
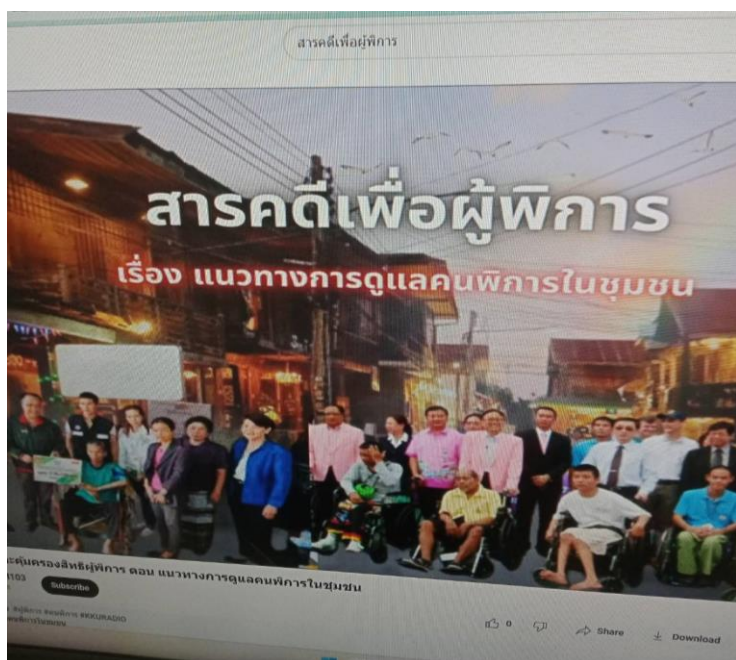
ในขั้นตอนนี้จะเป็นกระบวนการผลิตของนักวิชาโสตทัศนศึกษา ที่จะทำหน้าที่ตัดต่อเสียงให้สั้นไหลและไม่ซับซ้อน พร้อมมีการใส่เสียงประกอบและเอฟเฟกต์ที่เสริมความเข้าใจ และตรวจสอบความสมดุลของระดับเสียง

การออกอากาศและเผยแพร่

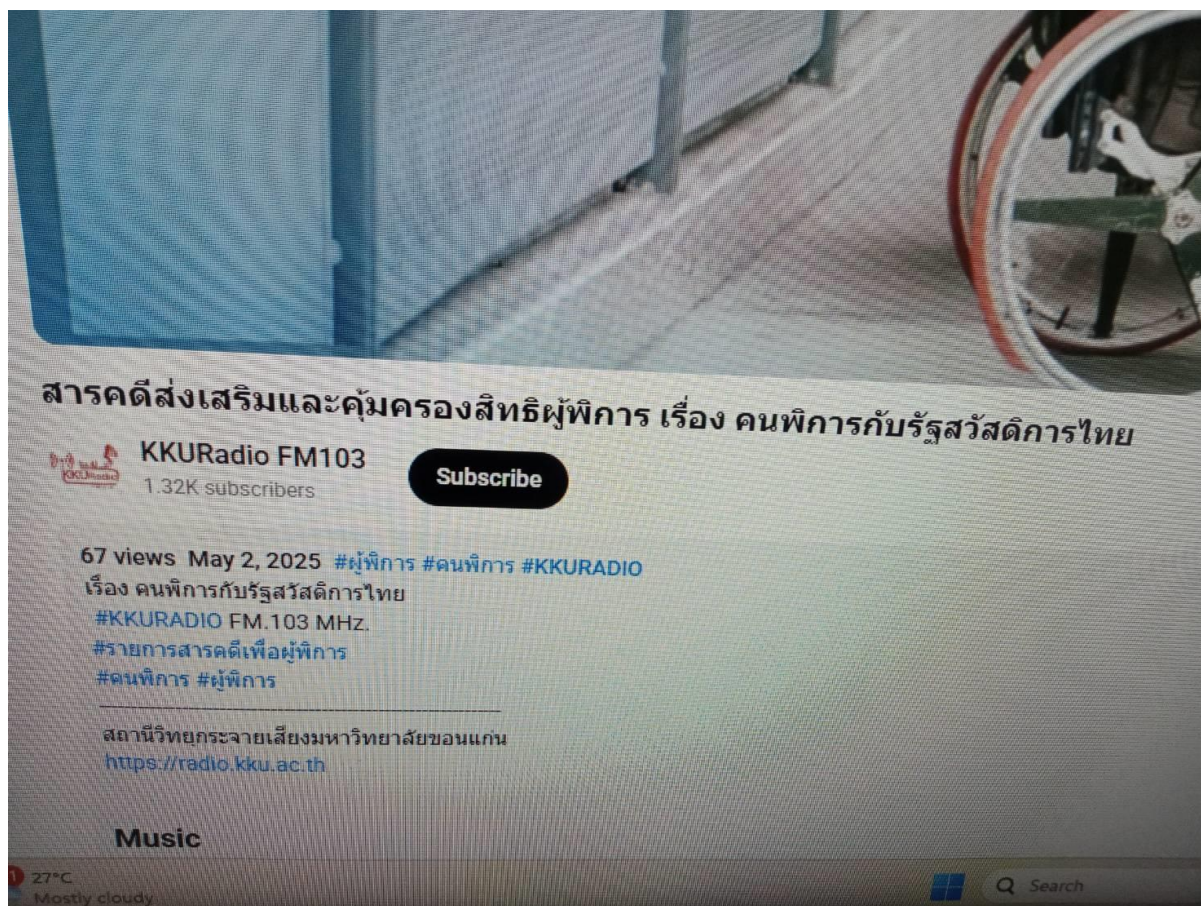
กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย คือช่วงเวลา 8.03 – 8.10 น.ในวันพุธ พฤหัสบดี และวันศุกร์

เผยแพร่ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น คลื่นความถี่ FM 103 Mhz. วิทยุออนไลน์ และช่องทางพอดแคสต์ KKURADIO FM.103 MHz. / <https://radio.kku.ac.th> <https://www.youtube.com/>

บทที่ 8: แนวทางการประเมินผล

การวิเคราะห์ปฏิกิริยาผู้ฟังผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย

บทที่ 9: ข้อเสนอแนะ

การผลิตสารคดีเพื่อผู้พิการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยขอนแก่น หากเปรียบเทียบกับ สัตว์สวนสาธารณะหรือสวนสาธารณะอื่นๆที่ออกอากาศค่อนข้างน้อย แต่หากจะมีการพัฒนาเพื่อให้มีสาระรายการเช่นนี้ ให้มากขึ้น โดยสามารถจัดอบรมผู้ผลิตรายการวิทยุให้เข้าใจหลักการผลิตสื่อสำหรับผู้พิการ พร้อมส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานีวิทยุกับองค์กรผู้พิการ

บทที่ 10: บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

UNESCO. (2022). Guidelines for Inclusive Audio Broadcasting

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.)

งานวิจัยเรื่อง “การผลิตสื่อวิทยุสำหรับผู้พิการทางการมองเห็น” โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สมาคมนักจัดรายการวิทยุเพื่อคนพิการแห่งประเทศไทย